

Så skil dem dog ad!

...argumenter for at kønsadskilt idrætsundervisning, især indenfor de udtryksmæssige aktiviteter og boldspil opprioriteres i folkeskolen.

■ AF ERIK JUUL

Der bedrives masser af kvalificeret kønsintegreret idrætsundervisning på landets skoler; denne artikel agiterer da heller ikke for et "enten eller" men "både og" m.h.t. drenge og pigers samvær i idrætstimerne.

Hovedholdningen består dog i, at der hvor den kønsintegrerede undervisning er sædvane og kønsadskilt undervisning er mindre timemæssig omfangsrig, - bør det være lige omvendt.

Lighedens forskel

Jeg er med på, at både drengene og pigernes landskab af idrætslige interesser og motivation er fyldt med nuancer, der knock out'er de fleste forsøg på kønskonformitet.

At begge køn besidder feminine og maskuline sider i personligt varieret mål. At ikke alle drenge elsker fodbold og går med dolk.

At ikke alle piger elsker dans og går med venindebøger.

At der i de fleste klasser er en, to eller tre idrætslige køns mønsterbrydere m.h.t. interesser og niveau.

At både drenge og piger har godt af at møde og opleve hinandens forcer, vanskeligheder og tilgange til idrætslivet. Herunder gensidig inspiration fra hinandens opfindsomhed, initiativer, samarbejdsevne og videreudvikling af sociale kompetencer, så fastlåste kønsstereotyper får modstand og grænser for det tilladelige og mulige udvides.

Når det så er sagt ved enhver med fingrene i undervisningssektorens muld, at timerne kan udvikle sig endog meget forskelligt, alt efter om man har pigerne eller drengene for sig selv, eller samlet. En psykolog vil formentlig også kunne skrive bøger om det kompleks af me-

kanismer, der bremser, motiverer eller forstyrrer, når den ene eller anden køns sammensætning er samlet om en sag. Men helt kloge på hvert enkelt individs vegne bliver vi vel aldrig ...heldigvis!

(I stedet for den hurtige og nemme kønsdeling - kan det i stedet være formålstjenstligt at lave almindelig kønsintegreret undervisnings-differentiering, - det har dog også sine dilemmaer, som det ligger udenfor denne artikels ærinde at gå ind i.)

Udviklingsarbejde med kønsadskilt fysik (1)

Uden på nogen måde at ville hævde at jeg redegør for de udviklingsarbejder der har fundet sted m.h.t. kønsadskillelse i faget fysik, har min optagethed af fordele og ulemper ved kønstemaet i idrætsfaget fundet kraft her.

De fremtrædende udsagn fra både drengene men især pigerne har været, at de var meget glade for de forløb, hvor kun deres eget køn var repræsenteret.

Under klasserums observationerne registreredes det at pigerne ved kønsadskillelse trådte ud af den "naturlige" sekretærrolle for drengene, der under de praktisk/eksperimentelle forsøg nærmest alle hed "Bohr" til mellemnavn. Pigerne gav også udtryk for at befinde sig bedre, når de ikke skulle ligge under for drengenes pres efter hurtige resultater, så gruppen kunne blive hurtigt færdig.

De talte friere og mere åbent end normalt, fordi de ikke behøvede at frygte for at blamere sig på et område, der traditionelt er drengenes styrkeområde.

Det må ligeledes vække til eftertanke, at pigerne fortæller om hvilken befrielse,

det var ikke at skulle være "socialt kit" i grupper med urolige drenge, hvis ansvarlighed overfor et produkt er "ikke-eksisterende". Ligesom flere piger viser en accept af, at pigers interesser var mindreværdige i forhold til drenges interesser!

Nuanceforskelle træder selvfølgelig også frem. Mange piger syntes efter en lang kønsadskillelses-periode, det er rart at blive samlet igen. Det er jo lidt spændende hvad drengene finder på!

Organiserings forbehold og råd

Hvis en skole kun råder over ét bevægelseslokale, eller hvis der kun er en klasse og en lærer der har idræt på skemaet ad gangen, er det naturligvis vanskeligere organiserbart at bedrive kønsadskilt idrætsundervisning. Dog kunne der godt organisatorisk slås 2 fluer med nedenstående smæk.

Hvis man synes de erfaringer der gjort via udviklingsarbejder med kønsadskilt fysikundervisning er spændende, kunne man jo lige præcis i de ældre klasser, i perioder, lave byttet således, at når pigerne i en eller to klasser har fysik, er de tilsvarende drenge til idræt i de samme timer, - og vice versa.

Gode kreative viceinspektører kan vel også skemateknisk få natur & teknik perioder i de mindre årgange til at fungere tilsvarende.

Kønsadskillelse i BMU (2)

Der er for mig stor forskel på hvilke indholdsområder og handleformer der egner sig specielt godt til kønsadskillelse. Ikke et øjeblik er jeg i tvivl om, at elevernes møde med *udtryksmæssige aktiviteter som dans, drama og rytmisk gymnastik* (BMU) kan kvalificeres hver for sig.

Specielt i folkeskolen vil det i nogle sammenhænge være fuldstændigt afhængigt af, at der kønsadskilles, hvis der overhovedet skal komme noget fagligt rimeligt ud af intentionerne.

"*You never get a second chance to give a first impression*", lyder et engelsk ordsprog, hvis signal om førstegangsintrykkets betydning kan overføres til især drengenes møde med BMU. Var det "fedt" og spændende eller ligger det efter en time med klichen om improvisationer over "de frie hvide måger" totalt i ruiner i resten af deres skoleforløb?

Både pigerne og drengene kan med stor fordel indtage BMU området via et indhold de i forvejen kender. Pigerne, vil de fleste nok nikke genkendende til, vil være mere motiverede og ofte finde sig til rette i de mere traditionelle rytmisk-gymnastiske oplæg.

Her slås mange drenge i stedet med selvpfattelsen, men skal også lige have afklaret internt i drengegruppen, om det er tilladt at gå op i det, eller der skal fjoges?

BMU støtte til drenge

Hvilke bevægelser går mange drenge og markerer mod hinanden i skolegården, på gangene eller klasseværelset? Rigtigt, - de laver forskellige typer af orientalske kampsports slag og spark, både i super slow-motion og high-speed tempo. Nogle gange med, men oftest uden andre lyde end næseluftens markerede udblæsnings stød. Derfor vil mindre rytmiske kampkunst- eller boksesekvenser indeholdende spark, slag, parader, fald og klap selvfølgelig være oplagte at udvikle videre på.

Ligeså vil inddragelse af bevægelser, teknik og redskaber fra kendte idrætsgrene være et glimrende afsæt til at BMU bevilliges en plads i de fleste drenges univers. Her tænkes konkret på basketdansk (3), badminton-dansk (4), fodbold-samba og lign.

Her vil mange gentagelser, kraftfulde bevægelser, musikvalget, indlagte smash, målscorens- og jubelscener, samt mulighed for små personlige sekvenser støtte engagementet.

Redskabernes effekt som tryghedsskabende og inspirerende er kendte. Brug af stokke til rytmer, samarbejde eller kamp er legendariske, ligesom bolde,

bat og ketsjere jf. ovenstående har samme mulighed. Men hvorfor ikke pumpguns eller pistoler med lyd, til at danne grundlag for en rytmisk invasion og nedkæmpelse af fjenden?

Breakdance har med sidste års børne MGP, specielt via Razz'es "Kickflipper" jo også fået ny luft og dermed drenge danseudfoldelses legalitet.

Nye idoler, genrer og bevægelseskulturer vil bl.a. via TV-kanalen MTV selvfølgelig skyde op i fremtiden og være oplagt brugbare.

Ligeså ligger der også uanede muligheder, hvis man har udstyr og evner til at få IT power-point eller lysbilleder bragt i spil med drenge interesser og bevægelse. (5)

At BMU området også er at gribe efter klassiske, bløde, lette, romantiske, improvisatoriske landskaber kan være spændende fremtidige muligheder, - men fra starten af, med langt de fleste drenge... nej!

BMU støtte til piger

De fleste af ovenstående tiltag vil formentligt med mindre korrektioner i stor grad også tiltale mange pigers BMU tilgang, men en tydeligt divergens er dog følgende:

I en lokal skole er langt størstedelen af pigerne fra 3. og 4. klasserne, modsat drengene, droppet ud af SFO'ens fritidshjem (6). De er blevet "nøglebørn". Utallige eftermiddage besøger de hinanden på skift, der øves danse, høres musik, ses MTV og forberedes opvisninger i rå mængder.

Det er selvfølgelig oplagt, at pigerne skal have mulighed for dette, måske få inspiration til forbedringer og vise deres danse med efterfølgende kommentering i idrætstimerne.

Her var idrætslektier oven i købet helt oplagte at inddrage.

Mange piger, men selvfølgelig især dem som nyder foreningernes gymnastik-fællesskaber, er også parate til, at de rytmisk gymnastiske udfordringer i idrætstimerne rækker videre end sangklappe lege, for slet ikke at tale om når de må stå model til drengenes friserier, bevidste sabotager og en lærers desperate kamp for faglighed.

Så hvis drengegruppen af den ene eller anden årsag simpelthen ikke vil eller magter at fange dette indholdsområdes faglige udviklingsmuligheder, skal jeg være den første til at agitere for, at det ikke automatisk berøver pigerne muligheden.

BMU kønsintegreret

Selvfølgelig kan og bør det rytmiske område også foldes ud kønsintegreret. Her kan omstændigheder m.h.t. klassens sociale klima, lærer- eller elevressourcer, arbejdsmetoder, gæstelærerinspiration, tværfagligt samarbejde, en indholds idè, videooptagelse, fremvisningslyst eller lignende være grokraft for en læring, der danser.

M.h.t. kønsadskilte forløb vil det formentligt også falde i inspirerende og accepteret jord, at de to køn viser deres performance for hinanden. Evt. hvad det samme stykke musik eller historie har afstedkommet af forskelligheder, - med efterfølgende vurderinger.

Hver enkelt lærer må så fornemme og muligvis med eleverne beslutte, hvilken organisering der er mest hensigtsmæssig, - uden at det bliver til hverken afstandtagen til hinanden eller leverpostejlæring.

Fodbold og køn

Når en pige og samtlige veninder begynder at "glemme" idrætstøj, opfinde mindre fodskader om morgenen fordi klassen er i gang med en fodboldperiode,

handler det i høj grad om, at de skal spille på (falske) lige vilkår med drengene (7).

At hårdt oppustede læderbolde i str. 6 også har indflydelse er en anden sag, som der formentligt efterhånden på skolerne er gjort noget "blødere" ved. Trods den i disse år herlige tilstrømning af piger til især fodbold og håndbold, er der - om man vil det eller ej - generelt stor forskel på om disse spil spilles kønsadskilt eller integreret.

Selvfølgelig kan kvalificeret undervisning med f.eks. fodboldteknik landskaber, workshop opgaver, gode øvelser og små kampenheder gøre meget. Men hvis kampe med en vis holdstyrrelse fløjtes i gang, skal man ikke stå ret længe som iagttagere før man kan se, at 80% af drengene og 15% af pigerne deltager i meningsfulde spilhandlinger. Resten bliver mere eller mindre frivilligt tromlet både fysisk og psykisk ud af kampen, kigger på uret, går mindst muligt i vejen, bliver i alt fald aldrig bevidst spillet, bliver målmand, går ud at drikker vand, eller "får" en mindre skade.

Kønsadskilt undervisning i fodbold vil efter mine bedste erfaringer især komme mange i den store gruppe - ikke fodbold begejstrede - piger til gode. At der så kan suppleres med frivillige kønsnærmæssige niveausæftaler, hvor stjernepigen eller et par drenge der ikke har kærtegnet deres livs bolde bytter undervisningsgruppe, - helt fint.

Boldkategorier (8 a) og køn Kaospil

Masser af boldtilvæning, boldbasis, småspil og boldspiltilegnelse kan selvfølgelig på bedste vis foregå kønsintegreret.

Didaktiske begrundelser for kønsadskillelse finder jeg dog i at drenges- og pigers fysiske og socio-kulturelle baggrund over en bred skoleklasse-kam gør, at det især vil være en fordel at tilegne sig en stor del af de såkaldte kaos-spil som f.eks. fodbold, håndbold og rugby, kønsadskilt. Ikke altid, men en stor del af tiden. Her vil til tider megen kropskontakt, muskelstyrke, hurtighed, spring-, kaste- og sparkekraft, samt en aggressiv spillestil ofte sætte en kompromisløs drenge dagsorden, - også i øvelserne forinden.

At fremme den gode offensive aggressivitet og initiativlyst på boldbanerne er for mange piger en proces der skal modnes; - men mange gør - eller magter - det ikke, når drengene er der.

Undervises drenge og piger sammen, vil det meningsfyldte undervisningsmæssige kunststykke i særlig grad bestå i at få team-bold tanken (8 b) til at leve, men også evnen til at folde de muligheder ud, der gives i form af køns-specifikke opdækningsregler, bestemte bevægelses zoner eller andre regel modificeringer. Som eksempler kan nævnes split-håndbold (9), kurvebold (10) og flag-football.

Af kaos-spil der ikke som ovenstående næsten skrider på kønsadskillelsens fordele er f.eks. basketball, ultimate og floorball, men derfor kan man sagtens med fordel gøre det i perioder.

Net/vægspil - slagspil og træfspil

Af de øvrige boldkategorier: Netvægspil, slagspil og træfspil vil det oftest bero på det enkelte spil og klassens sammen-sætning, om det undervisningsmæssigt vil være en fordel at kønsadskille.

Den store forskel til kaosboldspillene ligger først og fremmest i, at der ikke er direkte kropskontakt.

Træfspil som bowling, petanque, hesteskokast eller golf er næppe de mest brugte i idræstimerne og kan udelukkes som fordelagtige at kønsadskille i.

M.h.t. *net-vægspil* som badminton og skumtennis samt slagspil som softball, småspil cricket og M-bold vil teknik og taktisk tæft langt overskygger alm. fysisk styrke og højde, hvorfor der ikke som udgangspunkt er langtidsholdbare argumenter for at kønsadskille.

Alligevel kan der være klasseårgange, -sammensætninger og perioder hvor elevernes engagement for spillet, tålmodighed med hinanden og udviklings-potentiale i et forløb langt nemmere udvikles kønsadskilt end integreret. Her kunne spil som f.eks. volleyball (11) eller badminton, hvor både spring- og slagkraft - alt andet lige - har stor betydning, komme på tale.

Andre indholdsområder, køn og spillfægterier

M.h.t. idrætsfagets andre indholdsområder er det vel kun hvis klassen (eller

lærerne) trænger til at kønsadskille, få en pause fra de kønslige spillfægterier, at adskillelse er didaktisk argumenterbar.

At redskabsaktiviteter og -gymnastik, lege-, vand- og udelivsaktiviteter, gøgl, akrobatik og til dels atletik er naturlige blomster i kønsintegrationens have er uomtvisteligt.

At der så indenfor disse enkelte områder kan laves indhold og benyttes handlemønstre hvor kønsadskillelse bør vurderes, er en anden sag. Her tænkes f.eks. på visse atletikdiscipliner, "sumo-brydning" på måtter eller skateboard-ekvilibrisme.

Optimale udviklingsmuligheder

Ved evaluerings milepælene i både de kønsadskilte og -integrerede perioder bør elevsamarbejdet bringes på dagsordenen også for at få synliggjort, reflekteret over og måske "forstyrret" magt- og ansvarsforholdene.

Mange piger og drenge har dog generelt så forskellige interesser, normer og samværs-mønstre (12), at de har svært ved at forstå hinanden og tyde hinandens signaler. Når der så i nogle idrætslige sammenhænge yderligere forekommer markante begejstrings- og faglige afsætsforskelle kan et samarbejde for alle parter blive mere besværligt end godt er.

At fremme kønsadskillelse i dele af idrætsundervisningen ser jeg derfor i mindelighed som ét af flere virkemidler i et egentligt ligestillings/ligeværdsarbejde, der samtidig fremmer det enkelte barns optimale udviklingsmuligheder.

■

Noter og litteraturinspiration:

- "Fysik og kemiundervisning i folkeskolen - set i pigeperspektiv" 1990 Ph.d. af Helene Sørensen (DHL-Kbh).
- "Kønsadskilt undervisning... en pædagogisk historie" af Inger Frimondt-Møller m.fl.
- "Kønnet pædagogik" Humaniora nr. 3 1998 af Anne-Mette Kruse.
- "Pigerne i 7 b synes af fysik er smaddersjovt" Frederiksborg Avis 22.01 1989.
- "Hvorfor har pigerne det svært med fysik" af G. Spelling Østergaard Tidens skole 12 1985.

2. BMU er en populistisk forkortelse af "Bevægelse, musik og udtryk" der for nemheds skyld ofte bruges på lærerseminariernes idrætshold. Dækker over feltet: Udtryksmæssige aktiviteter som gymnastik, dans, rytme og drama.
3. a) "Grundlæggende idrætskvaliteter - rytme i basketball" af Rønholt (Focus-idræt 1983 nr. 2).
b) "Rytme og udtryk i basket" af John Friis (Focus-idræt 2000 nr. 5).
4. "Rytmsk træning som bearbejde i badminton" af John Friis (Focus-idræt 1995) s. 141-142.
5. Inspiration fra Susanne Ravn v/ Syddansk Uni. SI-Kursus: "Digitale kroppe".
6. En iagttagelse, for egen regning, er at SFO-tilbudene generelt mest tækkes drenge-kulturen.
7. "Skal vi spille fodbold eller danse - piger og idræt" af Vibeke Als m.fl.
8. a) Boldspilundervisning - fra boldbasis til teambold" ...af Halling og Fibæk-Laursen. 1999.
• 4 boldspil-kategorier: Kaosspil, net/vægspil, slagspil og træfspil".
8 b) "Undervisningen har som det centrale udgangspunkt gruppeudvikling eller teambuilding, mens det taktiske og tekniske kommer i anden række" s. 63.
• "Den teknisk fremragende aflevering, kan faktisk være dårlig, hvis den ikke er tilpasset modtagernes evner" s. 15.
9. "Split-håndbold - et skolespil?" af Bent Jørgensen (TFI 1995 nr. 1).
10. "Kurvebold: 2 zoner" Håndbog for idrætslærer. Regelsamling 2 2001 (DI.).
11. "Kønsintegration og volleyball" af Per Jørgensen Focus nr. 5 1984.
12. Dreng hierarkier og sagsforhold ctr. pige dyader og relationsforhold (Niels Reinsholm foredrag på ÅDAS).

Erik Juul

Lektor i idræt v/Århus Dag- og Aftenseminarium

Johan Skjoldborgsvej 9

8660 Skanderborg

E-mail: JL@udd.aardasse.dk